

B. története

Kertész Imre „elveszett” kéziratáról

Az álom éppen olyan valóságos, mint az ébrenlét. Halott kollégámmal beszélgetek. Megkérdezem tőle: - Milyen a túlvilág?

- Jobb is, meg rosszabb is. - feleli. Talán így érezhet Keserű is, Kertész Imre legújabb regényének hőse, amikor halott barátja elveszett kézírata, az „Opus Magnum” után kutat. Keserű foglalkozását tekintve irodalmi szerkesztő, ami manapság egy kissé anakronisztikusan hangzik. De ez az igazság.

Mert mi az igazság? Valóban lehetséges volt Auschwitzban születni, ahogy B. ezt a helyet jelöli meg születése helyéül?

Valójában az egész 1945 utáni Európa Auschwitzban született, mondhatnánk úgy is, hogy ezzel az aktussal a történelem legalábbis az európai történelem, a Nyugat története véget ért. Mindannyian halálraítéltek vagyunk, már születésünk pillanatában. Tudja ezt jól az író, már saját élettapasztalata alapján is. Keserű, a szerkesztő, megpróbálja felkutatni barátja, B. utolsó, eltűntnek hitt regényét. Annál is inkább, mert B. a rendszerváltás idején, 1990-ben öngyilkosságot követ el. Mi motiválta tettét? Hagyatékban maradt drámájában B. kísérteties előrelátással megírja Keserű és baráti köre jövőjét. Az idő ragaszkodik különös természetéhez. Keserű töprengeni kezd, hogy valóban az öngyilkosság-e az egyetlen megoldás?

Úgy tűnik, valóban az öngyilkosság jelenti a végső megoldást annak, aki látja a jövőt. És ez B. De Keserű életben marad.

„Annak a szenvedélynek - azt kell mondanom, hogy életem egyetlen igazi, nagy szenvedélyének - kell utánajárnom, amely idővel megszállottsággá fajult bennem, s amelynek tárgya természetesen egy könyv, ez esetben egy hiányzó könyv, B. eltűnt regénye volt. Volt? Hiszen még ma is előkerülhet, ámbár nem hiszem. De miért gondolok rá, mint kétségbevonhatatlan tényre, miért gondolom, hogy B. ezt a regényt megírta, annak ellenére, hogy a kéziratot soha senki sem látta, és a létezését mindenki tagadja? Nos, márpedig én biztos vagyok benne, hogy megírta. Nem mehetett el úgy, hogy ne írta volna meg, mert író volt, igazi író, az írók pedig befejezik a művüket, akkor is, ha ez sok ezer oldal, és akkor is, ha csak néhány kurta sor. Befejezetlen művet nagy író nem hagy hátra, ennyit a pályafutásom során már megtanultam. Életbe vágóan fontos volna elolvasnom, mert valószínűleg megtudhatnám belőle, hogy miért halt meg, s talán azt is, hogy ha már ő meghalt, nekem vajon - hogy így mondjam - szabad-e még élnem.”

Van egy ősrégi zsidó legenda:

„Nincs a világon olyan nemzedék, amely ne bírna harminchat igaz emberrel. Ezek a Lamed-váv cádikok többnyire maguk sem tudják, hogy kiválasztottak. Vagy tudják, de azzal se mennek sokra, mert akit kiválasztottak, azt kiválasztották. Így van ez. Éppen harminchatan vannak ők, nem többen és nem is kevesebben. Ha csak egy is hiányozna közülük, az emberiség egyetlen jajkiáltással fulladna önnön vétkeibe. A harminchatok az emberiség szívét jelentik, és végtelen edényként fogadják be a világ összes fájalmát. Tudjátok meg, ott vannak mindenütt. Isten csakis

miattuk tartja fenn a világot. Közülük a leginkább sajnálatra méltó teremtmények azok, akiknek fogalmuk sincs arról, hogy maguk is a harminchatok közé tartoznak. Nekik a világ elmondhatatlan szenvedés, gyötirelem, pokol. Előfordul, hogy a lelkük megfagy a szenvedéstől. Az andalúziai testvérek például tisztelnek egy könnycsepp alakú sziklát, amit ők egy ilyen öntudatlan Cádik megkövült lelkének tartanak. Ha némelyik öntudatlan Lamed-váv megérkezik a mennyországba, akad közöttük olyan, hogy az Istennek ezer évig kell dörzsölgetni, hogy fölengedjen s készen álljon a mennyország küszöbének átlépésére."

Rossz álmom volt: azt álmodtam, hogy éltem. Most már biztos vagyok benne, hogy ez már az.

Auschwitz maga a pokol. És ma már mi mindannyian Auschwitzban élünk.

Tóth Imre

(Kertész Imre: *Felszámolás Magvető, Bp. 2003*)

A Teremtő ministránsai **Czigány György „próza-füzete”**

Czigány György rendkívül összetett személyiség és ugyancsak összetett alkotó. Közismertségét bizonyára elsősorban rádiós és televíziós, zenei, irodalmi és egyházi műsorainak köszönheti, ám az őt jobban ismerők előtt az sem mellékes, hogy költő, prózaíró. S azt sem árt tudnunk, hogy talán az irodalomé volt az időbeli elsőbbség a pályáján.

Újabb kötete, *A Teremtő ministránsai* ezeket az összetettségeket mutatja. Hiszen prózákat tartalmaz, a szerző szavával „próza-füzetet”, ám ezek az írások nem jöhettek volna létre a fent vázolt sokoldalúság nélkül. Hiszen többek között azokat a felejthetetlen találkozásokat rögzíti, amelyek a magyar kultúra nagyjaival valósultak meg, s arról vall Czigány, hogy ezek a személyiségek hogyan hatottak rá. Gyakran a mikrofon és a kamera előtt, máskor meghitt, baráti beszélgetések keretében. Csak néhány név ízelítőül: Szent-Györgyi Albert, Habsburg Ottó, Nemes Nagy Ágnes, Ottlik Géza, Fodor András, Farkas Ferenc, Kodály Zoltán, Mészöly Miklós. A névsort kissé önkényesen állítottam össze, tetszés szerint folytatható...

S ami a leginkább összeköti Czigány György itteni írásait, az mindenképpen a keresztény látásmód, a hit elsőbbsége. A teremtés iránti alázat, a Teremtő szolgálata. Meggyőződése szerint a megidézett alkotókat is ez vezérli, mégha ezt tudatosan nem is vallják. Ahogyan írja a *Quid vidisti in via?* cím alatt: „Passiót és feltámadást: a létezés kétségbeesését és ujjongó reményét mondja (témájától és szándékától függetlenül) minden hiteles mű. Persze nemcsak a hit közvetlen élménye által inspirált művészetről van szó.” S az összetettség része az is, hogy e világlátás keretében találkoznak egymással a testvérműzsák, az irodalom, a zene, a képzőművészet. Közben arra is futja, hogy számunkra kevésbé ismert alakokat idézzen föl, például Nagy Miklóst, az únyi papköltőt, akinek 1948 és 1951 közötti rabságának kapcsán szembesülhetünk a kor borzalmaival.

Elolvashatnák azok is, akik még mindig némi nosztalgiával tekintenek vissza a diktatúra éveire! Stílusa is összetett ennek a kötetnek. A líraiság éppen úgy jellemzi, mint az esszé kifinomult nyelve, másutt

meg éppen a publicisztikai hevület. Szenvedélyesen szól például arról, hogy a magyar tévészében annak lenne igazi hitele, ha a történelem és a sors jellegzetességei kapnának helyet benne. Másutt kritikával illeti a templomi gitárzenét, és kiáll a klasszikus értékek mellett. Persze akár vitatkozhatunk is vele, hiszen lehet ennél türelmesebb véleményünk is az újabb próbálkozásokkal kapcsolatban. Végül is minden irányzaton, műfajon belül lehet értékes és silány is.

Czigány György jó példáját adja annak is, hogy lehet tömören, néhány oldalon fontosat mondani, miniportrét festeni. Így ír Fodor András és Domokos Mátyás 1991-es könyvéről, s közben megszívlelendő igazságokat közöl velünk. „Hiszen - mint Domokos írja - a szellemi embervadászat kürtöseinek és kopóinak már arra is volt gondjuk és figyelmük, hogy áldozataik mártíriumát is kisajátítsák...” Kissé erőteljesebb itt a fogalmazás, ám Czigány György mindig ügyel arra, hogy kiegyensúlyozott személyiségén és humanista-keresztény szellemiségén sose lépjen túl. Nem az indulatok vezérlik, bár - miként eddig is jeleztük - ha kell, nem áll távol tőle a határozott véleménynyilvánítás. Ez persze többnyire pozitív, hiszen az esetek többségében olyan alkotókról és jelenségekről szól, akik és amelyek megfelelnek értékrendjének, s a megmutatott emberek is rokonszenvesek számára. Miként szépen vall például Gergely Ferencről, aki „egész életét az orgona mellett töltötte”, vagy éppen Kistétényi Melindáról, aki „a rögtönzés virtuóza volt”. Néhol persze kísért a közhelyveszély is. Ilyen mozzanatokra gondolok, mint Bartók minősítése: „a század egyik legnagyobb zeneszerzője”. Persze tudjuk, hogy a közhelyek túlnyomó többségükben igazak, s mi se legyünk igaztalanok a szerzővel szemben: a pontos és újszerű közlés a döntő és jellemző az esetek nagyobb százalékában.

Tovább folytatva a megidézettek sorát: Albert Schweitzer éppúgy idetartozik, mint az időközben boldoggá avatott Batthyány-Stratmann László vagy éppen Borsos Miklós. Fodor András hasonlóan, mint Németh László. Másutt meg interjúkban emlegeti kedves kortársait, tovább bővítvén a kötet műfaji gazdagságát. S ha kérdez, akkor messze túlnő a riporter feladaton. Ez nála természetes, ám ha a média mai gyakorlatát nézzük, akkor úgy általában, sajnos, nem ez a megszokott... Persze mindenütt érződik, hogy a már többször emlegetett összetettség, a szerző költő-zenész-riporter léte biztosítja ezt a különleges színvonalat. Kérdés helyett vagy mellett gyakran értelmez, s egyben ezzel is segíti társa mondandójának kifejtését. S közben elárulja saját költői vonzódásait is. Megtudja az olvasó, hogy alkatilag és esztétikailag az *Újhold* hajdani szellemisége áll hozzá a legközelebb, Nemes Nagy Ágnes vagy Pilinszky János a mérce ma is számára.

S végül arról, hogy Czigány György világát a legpontosabban a *Tizedek* cím alatt olvasható írások, „prédikációk”, elmélkedések tárják föl. Ezekben a mini esszéekben hitről, szeretetről, művészetről bölcselkedik. Az egyik legemlékezetesebb részlet az imádságról szól: „Eszköz az imádság, de egyúttal - az öröklét nyelvét próbálva - már megvalósult mennyei cél. S minden egyéb földi reményünket épp így, csak ezáltal szentesíti.” Így jut el a tökéletes szeretethez, mint az emberi szabad akarat legfőbb értékéhez. Erről tanúskodik Czigány György új kötete.

Bakonyi István
(*Szent István Társulat, 2003.*)